

УДК: 330.341

ТЕХНОПАРКОВІ СТРУКТУРИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД У ВІТЧИЗНЯНИХ РЕАЛІЯХ

Шибасва Н.В., д.е.н., доц., Батюк Л.А. к.е.н., доц.
Державний біотехнологічний університет

У роботі проаналізовано можливості застосування в Україні світового досвіду агротехнопаркових структур.

Використання нових аграрних технологій дають різкий поштовх розвитку сільського господарства.

У сфері реалізації інноваційної політики світовий досвід накопичив велику кількість організаційних форм: технопарки, технополіси, інноваційні центри, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, венчурні фонди, мережі приватно-державного ризикового фінансування, консалтингові організації, інформаційно-виставкові центри, спеціальні системи підготовки кадрів для інноваційного підприємництва та ін. Найефективнішою в аграрній сфері, на наш погляд, є технопарки.

Технопарк - це неформальна організаційно-економічна структура, що об'єднує вузи й організації, що здійснюють науково-дослідну, дослідно-конструкторську і виробничу діяльність, з метою прискорення просування розроблених ними товарів і послуг з інноваційного циклу від створення до комерціалізації [2].

У США агротехнопарки розташовані на території провідних Ленд Гренд університетів, таких, як Penn State (Innovation Park at PennState), Айовський університет. Система Ленд Гренд університетів була реалізована задовго до технопарків. Ідея полягала в тому, щоб навчальні заклади отримали величезну кількість землі (кілька тисяч акрів) для побудови необхідної інфраструктури. Потім з'явилася система екстеншн сервісу – масштабного просування інновацій у сільське господарство, що має розгалужену мережу консультаційних пунктів, максимально наближених до фермерів. Утворилася триєдина система «дослідження-освіта-поширення новацій», яка сприяє досягненню вражаючих результатів розвитку аграрного бізнесу у США.

До цієї системи додали елементи технопарків, такі як бізнес-інкубатори для спеціалізованих компаній-початківців (для фермерів та іншого бізнесу на селі роль бізнес-інкубаторів відіграють пункти системи екстеншн сервісу), доповнили об'єктами інфраструктури. Такі формування отримали назву «Agriculteral Scence Centr» – аграрний науковий центр. Також використовуються назви «Research Park» – дослідницький парк, «Science Park» - науковий парк, «Innovation Park» – інноваційний парк, «Technology Park» - технологічний парк. Останнє поняття стало широко використовуватися у світі, наприклад, «AgroTechnjPark (АТР)» – аграрний технологічний парк.

У Європі також практично не вживається термін агротехнопарк. Там надають перевагу визначенню аграрного наукового центру, або аграрного наукового парку, або просто наукового парку.

Незважаючи на те, що англійська мова є засобом міжнародного спілкування, термін «AgrochnoPark (АТР)» для назви об'єктів інноваційного розвитку зустрічається лише в країнах третього світу, таких, як Бангладеш, В'єтнам, Бруней та інші країни Південно-Східної Азії.

У Китаї та Індії більшою мірою, порівняно із зазначеними вище країнами, розвиваються наукові парки за наявності деякої кількості регіональних агротехнопарків. У Китаї, як правило, основна функція агротехнопарків не так дослідна та технологічна, як представницька та виставкова, що пов'язано з особливістю цієї країни як провідного світового експортера тепер уже й продовольства.

Єдиної загальноприйнятої інфраструктури та структури управління у технопарках немає. Вони різняться в залежності від можливостей країн або університетів, в яких розташовані.

В США, наприклад, понад півстоліття (з моменту прийняття в 1914 закону Сміта-Левела) розвивали екстенсивний сервіс, фінансуючи його діяльність з бюджетів федерації і штатів в обсягах, порівнянних з обсягами фінансування аграрної науки і аграрної освіти разом узятими. Тим самим вони створили та розвинули досить ефективну систему адаптації та масштабного трансферту інновацій у сільському господарстві і лише у 70-ті роки минулого століття розпочався розвиток наукових парків для підтримки високотехнологічних фірм, що працюють на нових перспективних напрямках розвитку аграрних технологій та техніки. При цьому надзвичайно важливо, щоб більшість нововведень були оперативно доведені до впровадження в принаймні у 30% сільськогосподарських товаровиробників. За відсутності регіональних систем трансферту інновацій – консультаційних організацій – технопарки виявляться черговим яскравим проектом «ні про що».

Польща за останні 23 роки виділяла на сільськогосподарське консультування кошти, еквівалентні більш ніж 44 млн. дол. США, тоді як аграрна наука фінансувалася обсягом близько 6 млн дол. США. Країна реалізовувала «наздоганяючий розвиток» та виділяла кошти лише на найбільш перспективні та важливі для Польщі аграрні наукові напрями.

У країнах великої двадцятки (G20) результативність впровадження нових технологій та інновацій залежить не тільки від їхньої доступності та наявності ресурсів у держави, а й від їхнього ефективного та продуктивного використання [4].

Значних результатів у сфері створення агротехнопарків досягнув Китай. Теоретичні напрацювання китайських учених представлені теорією зростання полюса; теорією промислової агломерації; моделлю виробничої функції та ін., що дозволяють аналізувати ефект від створеного агротехнопарку та його вплив на сільське господарство регіону, а також будувати висновки про ефективність агротехнопарків [5].

Китайський досвід створення технопарків показав, що впровадження інновацій у сільському господарстві залежить від: кваліфікації керуючої

компанії; реалізації приватних інвестицій; наявності контрактної системи та заохочення фахівців; кооперації провідних підприємств, наукових установ та фермерських господарств на виробництво та продаж продукції; наявності системи залучення талантів; використання власних переваг та галузевих характеристик самих агротехнопарків [6].

У Китаї особливу турботу приділяють кадровому забезпеченню інноваційної та науково-технічної діяльності. Зараз у країні прийнято програму з перетворення сотні китайських університетів на науково дослідницькі центри світового значення. У зарубіжних університетах навчається понад 100 тис. студентів, тільки в американських університетах зараз їх понад 82 тис. Китай підтримує постійні контакти зі своєю науковою еміграцією, створює умови для рееміграції розумів і капіталів. У національній програмі "1000 талантів" ученим, які поїхали на Захід, після повернення пропонується така ж заробітна плата. Тому в Китаї спостерігається потужний приплив із США висококваліфікованих спеціалістів, які свого часу емігрували зі країни, готових тепер працювати в інформаційних та інших компаніях Китаю, кількість яких швидко зростає [7].

З кінця 90-х ХХ століття із завидною регулярністю у ВР України з'являються законопроекти про технопарки як інфраструктурні елементи інноваційної економіки. Однак, усі спроби реально створити технопарки були провальними, і на це є об'єктивні причини, пов'язані з хронічним нерозумінням ролі та місця держави у становленні економіки знань. Спроби ухвалення чергової версії закону про технопарки як панацеї від технологічної деградації виглядають неспроможними. Адже кремнієва долина не називається технопарком, жодних пільг від держави не одержує, але інновації виробляє. У США закону про технопарки немає, натомість є інновації.

Наявність чи відсутність закону про технопарки в інноваційній економіці не вирішує нічого. Тому, що технопарк - це організаційна форма для інноваторів і технологічних компаній, за допомогою якої різні компанії створюють специфічні інститути взаємодії - колаборацію, трансфер знань і технологій, правила конкуренції і де відбувається синергія зв'язків рівних і конкуруючих компаній, породжуючи потік нових знань та інновацій. Ці інститути неформальні і не підпорядковуються ніяким писаним законам.

Держава має бути повноцінним партнером в інноваційному процесі, рівним у правах та обов'язках з іншими учасниками. Триада держава – наука – бізнес складає синергетичну спіраль колаборації. Тільки при відмові держави від будь-якої форми примусу та заміна примусу на надання владою специфічних можливостей своїм партнерам, можлива потрібна спіраль, яка і призводить до вибухоподібного породження потоку нових знань.

Наприклад, в архітектурі інноваційної екосистеми ЄС існує тридцять шість технологічних платформ. Це екстериторіальна структура мережевого типу, симбіоз держави, науки та бізнесу, що мають однакове бачення світових трендів науково-технічного розвитку. Співпраця цієї тріади організована за принципами потрібної спіралі колаборації.

Вирвана з контексту концепція технопарку – лише одна з багатьох організаційних форм у складній інноваційній системі, яка має результатом лише отримання деяких пільг.

Отже, успішна побудова агротехнопарку в Україні передбачає наявність аграрної науки, селекційних станцій, агролабораторій, всього того, що в ЄС об'єднано в аграрну технологічну платформу.

Але, перш за все, потрібно зберегти у державній власності землю, яка перебуває в управлінні Академії аграрних наук та відновити на ній дослідницьку роботу. Адже згідно звіту про аудит Рахункової палати, станом на початок 2020 року в постійному користуванні НААН знаходиться 465 тис. га землі. Але до Державного земельного кадастру внесено відомості лише про 320 тис. га або 69%. Дані про 145 тис. га земель відсутні. Реєстрацію права постійного користування земельними ділянками також здійснено частково. Це означає, що НААН обліковує землі неналежним чином, а значить існує загроза втрати частини земель і можливості ведення тіньової діяльності [1].

Так, за даними Рахункової палати, держава фактично втратила право на 11,2 га земельних ділянок чотирьох наукових установ у Києві та Одесі. Їх НААН отримала у безстрокове та безоплатне користування для дослідницьких та навчальних цілей, але дала згоду на зміну цільового призначення земельних ділянок та будівництво на них житлових будівель, а в подальшому погодила договори щодо будівництва на зазначених землях [1].

Втрата земель Академії аграрних наук України може призвести втрати шансів інноваційного розвитку аграрного сектора України.

Список використаних джерел

1. Звіт РП від 09.06.20 №13-1. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/13-1_2020/Zvit_13-1_2020.pdf.
2. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні : монографія. Одеса, 2012. 131 с.
3. Кравченко О.М., Батюк Л.А. Проблеми функціонування підприємств аграрного сектору економіки України в умовах модифікації ринкових механізмів ціноутворення. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Сер. Економічні науки*. 2015. Вип. 162. С. 196-204.
4. Guo, X., Deng, C., Wang, D., et al. (2021). International Comparison of the Efficiency of Agricultural Science, Technology and Innovation: A Case Study of G20 Countries. *Sustainability*. 13. 2769. DOI: 10.3390/su13052769.
5. Xu X., Zou S., Liu J. (2019). Literature Review on the Evaluation System of Agricultural Science and Technology Innovation Ability. *2nd International Workshop on Advances in Social Sciences (IWASS 2019)*. 1604-1607. DOI: 10.25236/iwass.2019.290.
6. Yang, H., Li, X., Kang, J. (2018) Operating Experience of Country's Agricultural Science and Technological Park. *Agricultural Sciences*, 9, 228-235. DOI: 10.4236/as.2018.92017.
7. Мазур А.А., Стогний В.С., Осадчая Н.В. Технопарки Китая. *Наука та інновації*. 2006. № 3. С. 127-134.